

New Yorkera begira abiatu zaigu urte berria. Aurrekoa ere New Yorkera begira amaitu genuen, eta autengoak ere lepo berdinetik dakar burua.

New York esan eta munduaren hiriburua esatea dena bat eta bera iruditzen zaie askori. Beharbada hala izango da, baina nork bere burua izaten du maizago munduaren hiriburu, ezin baitzaio garenari ihes egin. Bilbon, kultura kontu hauetan, 2003 hau New Yorkera begira hasi dute erakundeek, loa ere kentzen ari baitzaie Guggenheim Bilbao Museoak dituen bisitariak gero eta urriagoak direla ikusita. New Yorkera begira, hango etxe nagusiak erremedioren bat jarriko duela pentsatuz, baina ikusiz aldi berean han ere gauzak ez doazela garai batean bezain ongi, eta Irailaren 11ko gertaera omnipresenteak gogoratuz, ikusiz gainera kosta egingo zaiela egoera horri buelta ematea. New Yorkeko Guggenheimentzat ere ez da urte ona izan 2002, jendea etxean lehen baino gehiago gelditzen omen da-eta.

Joño, niri ere esplikazio borobilak asko gustatzen zaizkit. Zer esanik ez esplikazio horiexek berberak baldin badira *The New York Times*-ek edo *The Washington Post*-ek munduaren etorkizuna esplikatzeko erabiltzen dituztenak. Labadoraren motor estropeatua konpontzeagatik ia 300 euro ordaindu ditut, baina labadoraren motorren fabrikatzailea Rolls Royce etxearen filial bat da, eta bada-kizu Rolls Royce hegazkinentzako motorrak ere egiten dituela, eta sektore aeronautikoa lur jota dabil Irailaren 11z geroztik, beraz horregatik atera zait hain garestia etxeko labadoraren motorra konpontzea. Joño, joño!

Bilboko eta Euskal Herriko zentro kultural nagusia behar lukeen Guggenheim museoa uste bezain ongi ez baldin badabil, Irailaren 11 arrazoietako bat izango da, beharbada, baina ez bakarria. Eta gustura entzungo nituzke nik esplikazio alternatiboak, eta batez ere, egoerari aurre egiteko pentsatuta dauden planak.

New York berriz

Itzul gaitzen ordea New Yorkera, ez dut haria galdu nahi eta. Bilboko Guggenheimen zuzendari Juan Ignacio Vidartek idatzi zuen Jose Luis Zumeta usurbildar pintoreak Chelsea egindako lehen erakusketaren katalogoaren sarrra. Niri gustatu egiten zaizkit horrelako konbinazioak, eta lankidetzak, itxura batean ura eta olioia ematen baitute Zumeta eta Vidartek, baina itxura, itxura besterik ez da, eta haratago begiratzen ikasi beharra dago, egunero. Zumetaren obra New Yorken lehen aldiz, 2002ko amaierarekin batera, Haim Chanin galerian, eta zoritxarrez bertan izan ez banintz ere, bertara bildutakoek kontaktzen dute haritu egin zituela newyorktarrak Zumetaren lanak, ez zutela ezagutzen, eta bide txiki bat zabaldu dela Europaz haratago, neurri handi batean artearen hiriburu ere baden New Yorken. Merezitako bidaia, beraz, telebistan albistea ikusten ari nintzen bitartean, hemen Euskal Herrian bi egunkarik Zumetaren erreprodukzio bat zabaldu zutela etoni zitzaidan burura, eta berehala eraman behar nuela gainera markoa jartzera, eta hortik pentsatzen abiatuta, ez galdetu nola, Durangoko azoka ere gainean zela hasi nintzen pentsatzen (azararen 10 inguruan inauguratuko zuten Zumetaren erakusketa New Yorken, gutxi gorabehera).

Dudarik gabe, esan nion nire buruari, Durangoko Azoka Euskal Herriko panorama kulturalaren ardatz nagusietako bat da. Sortze lan asko eta asko argitaratzen dira azokaren bezperan, jakinik gainera berehala datozela Eguberriak, eta saltzeko aukerak ezin direla alferrik galdu. Eta eguna heldu zenean, zinez, erabat harritu ninduen Ibarretxe Lehendakaria bertan ikusteak. Urteak dira ba, Durangon azoka egiten denetik —37 zehatz esateko—, eta orain arte ez du Ajuria Eneko maizterrak bide hori egiteko betarik izan. Ez da gutxi aurten egindako jestua.

Baina Durangok badu hala ere aspaldian bizkar gainetik kendu ezinik dabilen zama ere. Herria bera ez dago prestatuta jendetza handiak hartzeko, batetik, eta azokak berak, berriz, ordu puntan Tokioko metroa dirudi. Nola hurbildu *stand* jakin batera? Nola geratu bertan pare bat

minutuz halako liburu edo ez dakit nongo diskoari begira? Zer esanik ez, gainera, euria egiten badu. Logistika arazoak, Gerediagakoek egoitza berriari esker konpondu nahi dituzten logistika arazoak, zama astuna dira azokarentzat. Baina ez bakarrak.

Kalean esaten diren hainbat ideia idatziz jartzea politikoki «inkorrektoa» da Euskal Herrian, eta beharbada baita arriskutsua ere, baina aurren, aspaldiko partez, komunikabideei esker, nolabaiteko sakontasuna nabaritu diot Durangoko Azokari buruzko debateari (batez ere *Euskal-dunon Egunkaria*-ri esker jarraitu ahal izan dugun debateari), eta nabaritu diot bereziki euskal kulturaren mundua beharbada «korrekzio» politiko horretatik ihes egiten hasia dela dagoeneko. Badago bidea, nolana ere.

Helmuga: New York

Baia ez nadin despistatu, New York alde batera utziz. Nik ez dakit Carlos Catalan Parisen Concorda hartuz joaten den bertara, edo faxa eta posta elektronikoak nahikoak izaten dituen New Yorkekin harremanetan izateko, baina hara begira da Catalan ere. Catalan eta Oteiza. Eta beste batzuk ere bai, Juanito Huarte esate baterako, edo Jose Ramon Corpas.

Paris aipatu dut, eta Durangokoarekin zerikusirik ez duen beste azoka bati buruz hitz egiteko aukera ematen dit horrek: Expolangues izenekoa. Aurren lehenengo aldiz, euskarak titulu berria du: *Langue de France*. Ez noski «la langue de France» —hori argi asko esaten du Konstituzioak frantsesa dela— baina bai «une langue de France». Eta Frantziako errepublikaren lurraldeetan mintzatzen diren beste hizkuntza batzuekin batera jarri dute, Frantziako Gobernua areen eskutik, nolabaiteko exotismoa eta folklorea lotuz, Europa eta Ameriketako uharte konkistatuetako hizkuntzak nahastuz... Bost axola! *Langues de France*.

Euskararen presentzia hori baino zabalagoa da ordea Parisen, eta Eusko Jaurlaritzak ere badu bere *stand*-a. Azkarate sailburua bertan izan da, ondoren urtero egin ohi

дутен Euskal Etxeari bisita eginez (maltzurkeria hutsa da hau: eta gainera, iaz toki berean aurkeztutako Hezinet programa informatiko berbera aurkeztuz, protokoloak protokolo). Baina, eta hau beste maltzurkeria bat da, ez dut lortu oraindik jakitea zenbat metrotako *stand*-a jarri duen Eusko Jaurlaritzak Parisen, eta gustatuko litzaidake jakitea gobernu horrek berak Madrilen FITUR turismo azokan jarritakoaren parekoa den, handiagoa edo behar-bada txikiagoa. Lakuaren kasuan zalantza dena, ordea, ebidentzia da Nafarroako Gobernuaren kasuan. Beste behin ere, Expolanguesen ez da agertu ere egin Nafarroako Gobernu, euskararen kontra ekindako politikari tinko eutsiz, eta eroso gainera, inork ez baitio konturik eskatu (ez dakit ba, sikiera Parlamentuan galdera xixtrin bat, Sanzi ez bada ere Laguna kultura kontseilariari). Baina FITUR horretara bai, horra joan da Nafarroako Gobemua, turistak erakarri nahian. Ahalik eta gehien erakartzea opa diet, ez diru kontuengatik bakarrik. Etortzen diren asko eta asko konturatuko direlako Gobernuak bere foiletotan kontatzen duena ez dela egia oso, eta horren guztia- ren atzean, han eta hemen, euskara eta Euskal Herria agertzen direla. FITURen bertan, Nafarroako *stand*-ean, promozio burua euskalduna den bezala.

Azkenean New York

Turismoaren helmuga nagusi izanik, irits gaitezen behingoz New Yorkera. Iazko urte amaieran Zumeta bezala, 2003 honetan Jorge Oteiza (Oteitza sinatzen du berak) Marlborough galerian izatekoa da (ez bera, bere obrak baizik). Altzuzako fundazioarekin hainbeste gorabehera izan ondoren (digresioa: erabat harrituta nauka Saenz de Oizaren alabaren jarrerak Oteiza Fundazioaren patronatua, Oteizak berak eta Saenz de Oiza arkitektoak berak elkarrenganako zuten miresmena kontuan hartuz), fundazio horrek berak jarri nahi dizkio orain oztopoak New Yorken bere obra erakusteko, eta oztopo horiek buruhauste bihurtzen ari zaizkio Carlos Catalan Oteizaren ordezka-

riari, Estatu Batuetan korapilo legalak ez baitzaizkie bate-re gustatzen. Hitz batean esateko, Fundazioak dio New Yorkera eraman nahi diren lanak bereak direla, eta Oteizak berak dio ezetz, bere-bereak dituela, eta nahi duena egin dezakeela obra horiekin.

Eta honetan murgilduta genbiltzan, Oteiza bera neumoniak jota Gipuzkoako poliklinikara eraman dutela jakin dugunean. Iaz Iruñean egon zen egun luzetan, Opu-sen klinikan, beste neumonia bat sendatu zioten arte. Makalduta dago itxuraz Orioko artista osasunez. Jenioz ordea, seguru nago ezetz. Eutsiko ote dio hau argitaratu arte. Eutsiko ez balio ere, ordea, bere lanak gu guztiok baino luzaragoan eutsiko dio. *Quosque tandem?*¶